

Groene Belg 809: Regering wikt, Bankier beschikt ? / EURODOCU-TV / Docu-Prijzen: Reactie Bülent Oztürk - Recensie Sacha Kullbergs 'Een filosofie van Gesloten Ogen'

P h g b g r f # ^ i d 9 6 7 : 3 5 C v n | q h w i e h ' #

Verzonden: } d w h u g d j # # g h f h p e h u # 5 3 4 5 # 5 4 = 5 9

To: P h g b g r f ^ p h g b g r f g l y d C v n | q h w i e h '

De Groene Docu-Belg 809

Onafhankelijk Belgisch e-zine - 1/12/2012 - 14 pagina's

Di Rupo wikt, Bankier beschikt ? / EURODOCU-TV / Docu-Prijzen: Reactie Bülent Oztürk - Sacha Kullbergs 'Een filosofie van Gesloten Ogen'

Une philosophie des yeux fermés

Le corps comme réserve naturelle

EDITO

'Vergis je niet in de N-VA. Ze doet nu alsof ze de economische belangen van de Vlaamse middenklasse verdedigt, over separatisme spreekt ze veel minder. Maar dat blijft wel het doel. **Kijk naar separatistische partijen elders in Europa. Ze stellen zich links of rechts op naarmate het hen goed uitkomt om de stemmen te verzamelen die daarvoor nodig zijn.** 'Un train peut en cacher un autre', zegt men dat ook in het Nederlands? **Als de N-VA aanstuurt op een splitsing van het land, dat ze dan een referendum voorstelt.** Dat zou tenminste duidelijk zijn. Al zou het misschien niet opleveren wat zij hopen dat het oplevert."

Elio Di Rupo, De Standaard, 1 december 2012

Regering wikt, Bankier beschikt ?

Is **NVA** over zijn hoogtepunt heen ? Volgens een nieuwe **opiniepeiling** van La Libre en de RTBF **"zakt N-VA bijna 5 procent."** Zo vatte Belang van Limburg het samen. 4,7 % minder, om precies te zijn. 4,7 % minder dan drie maand geleden. CD&V en SPa gaan er op vooruit. VLD zakt onder de 10 %.

Nog slecht nieuws voor NVA: België wordt internationaal geprezen voor zijn economisch beleid en dat nog wel door niet bepaald linkse instellingen zoals Oeso en IMF. De Standaard had daar op woensdag al ruim aandacht voor: **"Lof uit buitenland voor Belgisch beleid"**. Wat zit NVA dan almaar te klagen ?

Op zaterdag bracht De Standaard lange interviews met PS-premier Elio Di Rupo en SPa-partijvoorzitter Bruno Tobback. Een vraag van die laatste werd de titel boven het interview met hem: **"Waarom lachen we niet met de onzin van NVA ?"** Tja, waarom niet ?

Of waarom bekritisieren we NVA niet eens ernstig ? Bekritisieren bijvoorbeeld voor de wijze waarop de partij op het 'Vlaams' niveau waar ze meeregeert, **haar beloftes niet waarmaakt.** In De Tijd schiet Vlaams LDD-Parlementslid Ivan Sabbe met scherp omdat **"NVA beloftes over belastingen niet nakomt"**. Sabbe: **"De lokale bedrijfsbelastingen**

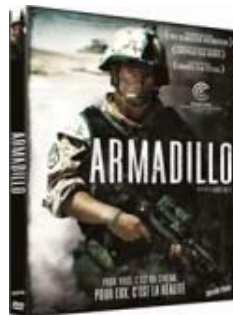
worden door ondernemers vaak bestempeld als 'pestbelastingen' door de wildgroei aan maatregelen, het gebrek aan transparantie en de administratieve rompslomp. De Vlaamse regering kan de lokale fiscale druk verlagen door vereenvoudiging. De NVA belooft dat aan te pakken, maar 3,5 jaar later is er nog geen enkele vooruitgang."

Op zaterdag was er bij Laatste Nieuws en De Morgen echter ook dit bericht: **"Kapitaalverhoging Dexia dreigt gat in begroting 3 miljard groter te maken"**. Volgens De Morgen moet "de 2,9 miljard die België gaat lenen voor de kapitaalverhoging van restbank Dexia, volgens de Europese statistiekdienst Eurostat ingeschreven worden in de begroting."

Nu kan ons land sinds het weer een regering heeft, wel steeds goedkoper lenen, maar is het niet al te gek dat een land moet lenen bij banken om een andere bank te redden ? **Als er mensen zijn die willen privébankieren, dat ze dat dan doen op hun "vrije markt"**. Maar als ze er een soepje van maken, is het niet aan de belastingbetalers om af te dokken. Tot nog toe had echter alleen IJsland de moed om de bankierslogica van "privatiseer de winsten, socialiseer de verliezen" te doorbreken.

Nu kwamen er deze week wel **eindelijk een paar bankiers - Jean-Paul Votron en Filip Dierckx - in het vizier van het gerecht**. Hopelijk kan dat gerecht uitpluizen wat de bankiers de bevolking en hun aandeelhouders wijs gemaakt hebben op het moment dat Fortis al aan het zinken was en zij nog deden alsof ze van toeten of blazen wisten. Wat Fortis-baas Lippens betreft, kan dat laatste anders wel kloppen. De Maurice gaf onlangs publiekelijk toe dat hij niet veel van bankzaken afweet. En zo'n kluns kan 20 jaar één van de grootste Europese banken leiden ...

JP Everaerts

EURO-DOCU-TV

GUIDE-TELE-DOCU-TV-GIDS

Een subjectieve selectie van sociaal/ecologisch/cultureel . . . relevante documentaire uitzendingen op de West-Europese openbare omroepen

Zondag 2/12 Dimanche

Canvas

18.00-19.00: **Panorama**: reportagemagazine, vandaag: **Na Utoya** (herhaling)

20.15-21.10: **Brazil with Michael Palin**: reisdocumentairereeks, vandaag: de **The Road to Rio**

Nederland 2

19.30-20.25: **God in de Lage Landen**: documentairereeks: **Réveil**

20.25-21.20: **Van Bihar tot Bangalore**: reisreportagereeks doorheen India

21.20-22.00: **Andere tijden**: historisch reportagemagazine, vandaag: **De drugslijnen van Bouterse (Suriname)**

RTBF 1 - La Une

20.15-21.55: **Le Jardin Extraordinaire**: natuurmagazine; speciale uitzending over de Afrikaanse natuur

BBC 2

21.00-22.00: **Return to forgotten Britain**: documentairereeks

Maandag 3/12 Lundi

Canvas

18.30-19.30: **Via Canvas: Wildest Africa**: documentairereeks

20.40-21.35: **Belpop: Soulwax**: portret

Nederland 2

19.55-20.25: **Natuur op 2: Good morning Kalimantan**: natuurdocumentairereeks

20.25-21.00: **De slag om Brussel**: reportagereeks, Vandaag: **Pimp my Europe**

21.00-22.00: **Tegenlicht: de Bananenmaffia**: documentaire over de rechtszaak van Nicaraguaanse plantage-arbeiders tegen fruitgigant Dole Food

22.55-00.00: **Human Doc: Checkpoint Molenhoeve**: documentaire

BBC 1

21.30-22.00: **Panorama: How safe is your Hospital ?**

RTBF 1 - La Une

22.00-23.40: **Global sushi - Demain nos enfants mangeront des méduses**: documentaire over hoe de 'sushi'-gekte samenvalt met het leegeten van de oceanen: een groot deel van de biodiversiteit in de oceanen is met uitsterven bedreigd.

Dinsdag 4/12 Mardi

Canvas

18.30-19.30: **Via Canvas: Wildest Africa**: documentairereeks

20.40-21.10: **Meneer de burgemeester**: achtdelige documentairereeks over burgemeesters, vandaag: Bob Cools, het Blok en de migratie

21.10-21.35: **Man over woord**: zesdelige documentairereeks over onze taal

21.35-22.30: **Dockland: De revolutieroute**: driedelige documentairereeks van Rudi Vranckx over de Arabische lente; deel 1: **Het volk ontwaakt**

Nederland 2

19.55-20.25: **Natuur op 2: Penguin Island**: documentairereeks

RTBF 1 - La Une

20.20-21.30: **Tout ça (ne nous rendra pas le Congo)**: maatschappelijk magazine

BBC 2

22.00-23.00: **Dara O Briain's Science Club:** wetenschappelijke reeks; vandaag: **het Brein**

TV Eén

22.30-23.10: **Koppen: Overstag:** naar aanleiding van het debat over GAS-boetes een kijkje in Groningen, hoe men daar omgaat met 'probleemjongeren'

Woensdag 5/12 Mercredi

Canvas

18.30-19.30: **Via Canvas: Decade of discovery**

20.40-21.35: **Frozen Planet:** zevendelige documentairereeks, vandaag: **Spring/Lente**

21.35-22.30: **Dockland: Truth about Exercise:** documentaire die nagaat wat de voor- en nadelen zijn van sporten

Nederland 2

19.55-20.25: **Rail Away:** documentairereeks over de mooiste treinreizen, vandaag: Spanje - Andalusië

20.25-20.50: **De wilde keuken van Wouter Klootwijk:** reportagereeks met vandaag: **Italiaans ijs**

20.50-21.20: **Labyrint:** wetenschappelijk magazine

23.00-23.45: **Paul Rosenmöller en de scherpe randen van de Euro:** documentairereeks

23.45-01.10: **VPRO-Import: How to survive a plague (HIV) ?,** documentaire

RTBF 1 - La Une

20.20-22.00: **Devoir d'enquête:** maatschappelijk magazine

ARTE

20.50-22.35: **Armadillo, dans le piège Afghan:** documentaire van Janus Metz

Zes maand lang trok een cameraploeg 'embedded' mee op met Deense soldaten in Afghanistan. Het leverde een adembenemende documentaire op die tal van onderscheidingen won. Eén van de aangrijpendste documentaires van de voorbije jaren.

BBC 1

21.00-22.00: **Supersized Earth:** driedelige documentairereeks; vandaag: **Food, fire and water:** wat is er allemaal nodig om heel de mensheid te voorzien van eten, water en energie ?

22.00-23.00: **War on Britain's Roads:** documentaire over de strijd tussen fietsers en autobestuurders in Groot-Brittannië

Oorlog tussen fietsers en automobilisten

Dat fietsers en automobilisten op de weg niet altijd de beste vrienden zijn, wordt duidelijk in deze documentaire. Door middel van helmcamera's wordt getoond hoe groot de spanningen tussen beide soorten weggebruikers soms zijn.

Jaarlijks worden in Groot-Brittannië meer dan 3.000 pv's opgemaakt voor ongelukken waarbij fietsers en autobestuurders betrokken zijn.

Ook in België stijgt het aantal fietsers in de steden én het aantal ongelukken. Voor wanneer hier een Belgische documentaire over ?

Donderdag 6/12 Jeudi

Nederland 2

19.55-20.25: **Het eilandgevoel op Schiermonnikoog**: documentairereeks

22.55-00.45: **Holland Doc: Vivan las antipodas !** documentaire van Victor Kossakovsky over antipoden of geografische tegenpolen op Aarde

Canvas

21.40-22.30: **Panorama**: reportagemagazine

23.40-00.40: **De uil van Athena: Virgin Tales**: documentaire over kuisheid in de V.S.

BBC 2

22.00-23.00: **Great Continental Railway Journeys**: documentairereeks over treinreizen in Europa, vandaag: **Amsterdam to Northern France**

Vrijdag 7/12 Vendredi

Canvas

18.30-19.30: **Via Canvas: Facing the Giant bees of the Himalayas**: documentaire over heldhaftige Nepalese honingzoekers

Nederland 2

21.20-22.00: **Reporter**: reportagemagazine, vandaag: **Zo lek als een mandje**

BBC 2

22.00-23.00: **Westminster Abbey**: documentaire

DOCUMENTAIRE

Mediadocs documentaire prijzen 2012

Over de vier documentaires die we onlangs bedachten met één van de Mediadoc-prijzen voor 2012, willen we u de volgende maanden meer toelichting brengen. Vandaag alvast een reactie van Bülent Oztürk, de maker van de bekroonde studentendocumentaire "Zaman, Zaman" én een recensie van "Een Filosofie van Gesloten Ogen" van Sacha Kullberg. De vier prijzen staan deze maand ook vermeld in het tijdschrift Filmmagie dat ondanks het wegvallen van zijn 'Vlaamse' subsidies er toch dapper en knap blijft mee doorgaan. (jpe & vv)

"Zaman, Zaman"

Reactie Bülent Oztürk:

2 miljoen Koerden gedwongen

hun dorp te verlaten: ook een Europese kwestie

Beste Jan-Pieter,

Bedankt voor de prijs. Het is fijn om waardering te voelen.

Toen ik enkele jaren geleden samen met een vriend journalist Ben Lievens (in december 2004) op weg was naar Irak voor een reportage, zijn we onderweg in het zuid-oosten van Turkije **een verwoest en verlaten dorp** tegengekomen. Over zo'n soort dorpen had ik al veel gelezen maar ondanks dat ikzelf van het zuidoosten van Turkije afkomstig ben, had ik nog nooit zoiets gezien. Het was een schrijnend zicht. We hebben in dat dorp een paar uren doorgebracht om foto's te trekken en zijn dan naar het bijhorende kerkhof gegaan. Daar ontmoette we **een man van in de vijftig** die daar afscheid kwam nemen van zijn overleden familieleden. De man vertelde ons het verhaal van hoe het dorp onleefbaar werd gemaakt. De inwoners van het dorp hadden twee keuzes: ofwel moesten ze het aanbod van de staat aanvaarden en de wapens in handen nemen om hun dorp te beschermen in ruil voor een maandelijks loon van de staat, ofwel moesten zij binnen een paar weken het dorp verlaten. Het ging over ruim 800 inwoners .

Het is al erg om je huis en woonplaats gedwongen te verlaten maar wat ook heel wreed is, is dat **die mensen vaak nergens anders heen konden dan naar de sloppenwijken rond de steden** te trekken. Hun vee moesten ze verkopen, alles achterlaten en op een plaats gaan leven waar ze geen band mee hebben. Het proces van aanpassing in nieuwe levensomstandigheden duurt tragisch lang. Volgens de gegevens van de Human Rights Association van Turkije zijn er in totaal zo'n 3500 dorpen die op deze manier "niet meer bestaan" en ruim **2.000.000 mensen werden gedwongen te verhuizen**. (extra informatie: er zijn zo'n 70.000 mannen die wel het aanbod van de staat hebben aangenomen en tegen hun eigen volk hebben gevochten)

Die man en dat dorp is mij altijd bijgebleven. Dit leidde me terug naar het verhaal waardoor ik de beslissing nam om het te gebruiken voor mijn documentaire. Niet alleen omwille van de tragische gebeurtenis maar ook omdat Turkije al jaren lid wil worden van de EU. Ik beschouw dit onderwerp als **een Europese kwestie** en wil dat de EU burgers van deze feiten op de hoogte zijn. Ik wil proberen om de toeschouwer in confrontatie brengen met het begrip "verhuizen tegen de wil".

Dit is, kort verteld, de inhoud van mijn documentaire:

Nogmaals bedankt, vriendelijke groeten.

Bülent Oztürk

Recensie

"Une philosophie des yeux fermés / Een filosofie van gesloten ogen"

Sacha Kullberg

"Le corps comme réserve naturelle/ Het lichaam als natuurreserveaat"

Eeuwig rusten in het woud

"Waar gaan we naar toe, na ons bestaan op aarde ?" Toen zanger Stijn Meuris ooit die vraag voorgeworpen kreeg, antwoordde hij: "Wel, als het in Limburg gebeurt, dan verhuis je eerst naar de overlijdenspagina's van Het Belang van Limburg". Verder wist hij het niet, maar zeker niet naar de hemel. Dat zou daar nogal een toeloop zijn van al de afgestorvenen. Hoe immens uitgestrekt zou de hemel moeten zijn om al de miljarden mensen die ooit leefden, te herbergen ?

Laten we het niet te hoog zoeken. Ook na het uitblazen van onze laatste adem, blijven we hier, in het ondermaanse. Meestal zelfs onder de grond, de aarde in.

"Wat is aarde ?"

Toen Sacha Kullberg me op de avantpremière van "[Een filosofie van gesloten ogen - het lichaam als natuureservaat](#)" uitnodigde, trok ik er, na een dag lesgeven, met wat tegenzin naar toe: op een druilerige avond in Brussel een film gaan zien over de dood en de omgang met het dode menselijke lichaam ...

Maar Sacha heeft - om met een cliché te spreken - niet zomaar een documentaire gemaakt, maar een auteursdocumentaire. Een film waaraan ze vijf jaar werkte, waarin andere mensen getuigen, waarin ze zelf getuigt en waarrond ruimte is voor de gedachten en meningen van de toeschouwers.

Voordat ik deze bespreking schreef, zag ik de film na de avant-première, thuis nog een tweede en een derde keer. Twee visies waarbij ik allerlei ideeën, herinneringen en gevoelens intipte. Daarbij dacht ik terug aan die avant-première-avond en hoe iedereen met een goed gevoel naar buiten ging; nadat de volledige zaal een warm en intens applaus gegeven had.

"[Wat is aarde ?](#)" Zo luidt de openingsvraag van de documentaire. Wel die aarde, waarin we zo aardig wroeten kunnen, als we in het voorjaar nieuwe groenten planten en zaaien,... die aarde bestaat uit uitgedoofde levens: "[de resten van planten, dieren, mensen ... Verbazingwekkend, hoeveel insecten er jaarlijks op aarde neervallen per vierkante meter](#)".

Als je daar over nadenkt, voelt het even anders aan als je weer eens met je handen de aarde in gaat, de potgrond, de bosgrond

Afscheidslied

Kullberg vertelt in haar film hoe ze met haar werkstuk begon. Een serie ontmoetingen met mensen uit de uitvaartwereld zouden de film gestalte geven; ontmoetingen in drie landen: België, Nederland en Groot-Brittannië, drie landen waarin de regisseuse zelf woonde als kind.

"[Toen mijn vader overleed, was ik zes](#)" vertelt ze.

Wat doet dat met een kind ? Tijdens de jaren dat zij en ik voor vzw Mediadoc samenwerkten, heeft ze me over die vroege dood van haar vader gesproken. Begreep ik toen waarover ze het had ? Mijn beide ouders leefden nog. Was het niet pas toen mijn eigen vader overleed, dat ik iets kon voelen van wat zij als kind al moest voelen ?

"**Betrokkenheid**", daar gaat het om, zo horen we van een alternatieve Nederlandse "uitvaartondernemer", met al meer dan 20 jaar ervaring: "Het afleggen van het lichaam, het verzorgen, dat is eigenlijk al iets is wat je op een hele mooie manier samen met familie en vrienden kan doen. Het kan ook iets liefdevols zijn. Wij proberen mensen te betrekken: al is het maar een sok aandoen,... als dat het maximale is wat is ze op kunnen brengen op zo'n moment. Het lichaam kan gewassen worden, maar ook met olie, even nog, heerlijk ingewreven,... hè ? Mooi aangekleed, je bent er ook wel even mee bezig, dus dat vraagt ook tijd en aandacht. Terwijl je dat doet, voel je ontzettend goed hoe dood iemand eigenlijk is."

Volgens die uitvaartondernemer is er vandaag de dag weer meer vertrouwdheid in de omgang met en het dode lichaam dan 20 jaar geleden, "zodat we misschien opnieuw een aantal rituelen kunnen verzinnen. Misschien zelfs wel **een afscheidslied** ? Zoals je een lied hebt dat je gezamenlijk kan zingen bij een verjaardag, zo zou je je kunnen voorstellen dat het heerlijk is om met elkaar een bepaald afscheidslied te zingen. Nou misschien komt het daarvan. Dat je dat ook weer leert op de lagere school; dat kinderen dat zingen als een huisdier overlijdt en dat je dat met elkaar zingt, - harder of zachter, - als een geliefde is overleden."

'Ecozaad'

Inventiviteit bij het verzinnen van andere vormen van begrafeniskisten is ook mogelijk. De mysterieuze '**Ecopod**' bijvoorbeeld, die de affiche vult van de film.

'Ecopod' betekent letterlijk '**Ecozaad**': het dode lichaam is als een zaadje dat in de grond wordt geplant. Een Britse vrouw ontwierp de kist meer dan 15 jaar geleden uit papierklei. "**Over het algemeen krijgen mensen een kist van spaanplaat, met een laagje plastik of hout, zodat het eruit ziet als een solide houten kist. Met plastieken "koperen" handvaten.... Ik wilde iets moois maken.**"

Vervolgens ging ze op zoek naar een bedrijf dat de Ecopod kon produceren. In de film zien we hoe de kist ambachtelijk wordt gemaakt, in een klein bedrijf met enkele mensen die er met veel liefde en aandacht aan werken. Maar ambachtelijk werk is niet goedkoop, en vandaag is het bedrijf op zoek naar een manier om de Ecopod te produceren op een manier die beter betaalbaar is.

Biologisch de bosgrond in

Eens het geschikte omhulsel gevonden is, **waar dan de grond in ?**

Zelf loop ik al lang met de idee van in een bos begraven te worden. Beter gezegd, van tijdens één van mijn trektochten de geest te geven en 'gewoon' in het bos te verdwijnen. Verdwijnen zodat al de gasten met wie ik nog een rekening open heb, nog altijd op hun hoede moeten zijn. Verdwijnen zodat er geen sterfdatum op me geplakt kan worden. Verdwijnen in een bos omdat het de ultieme ecologische daad lijkt. Geen grafsteen die geld kost, en uit Indië of China aangevoerd wordt, met alle ecologische gevolgen van dien. Geen grond waar niets mag op groeien. Moge al het vlees aan mijn botten, tot voedsel dienen voor nieuw leven.

En laat de film van Sacha daar nu ook over gaan.

In Engeland bezoeken we **een begraafplaats midden in een bos**. Begraven worden, vormt er een dynamisch onderdeel van het continu proces dat het leven van een bos is. Mooi is dat overigens ook voor de nabestaanden, om in een prachtig bos te kunnen lopen, al denkend aan hun dierbare, en niet op een kaal kerkhof.

In het bos begraven gebeurt hier **ecologisch**. Het dierlijk en plantaardig bosleven mag er geen hinder van ondervinden. Inheemse planten en bomen dus, en geen grafstenen: "**het bos zelf is het gedenkteken**".

"**Echte duurzaamheid** gaat over het integreren ervan in je huis, je werk, je leven... Het gaat over meer dan biologisch eten en isolatie van je huis,... " Zo zegt de vrouwelijke manager van het ecologisch centrum waar de bosbegrafplaats deel van is. Ze woont in het bos bij de begraafplaats, samen met haar vriend die bosbegraver is. Hun dochtertje geeft een pas geplant boompje zijn "lunch" : water.

In de film zien we een "begravenisstoet" een bos intrekken. De kist wordt vervoerd op een paardenkar. Een gebeurtenis waarvan de bosbegraver vertelt dat die geregeld leidt tot commentaren zoals: "**Tom zou dit echt fijn hebben gevonden: ons hier allen samenbrengen in een bos. Dat is nou echt iets voor hem**". In zo'n bos krijgen mensen dus geregeld een positieve ervaring bij het definitief afscheid nemen van een dierbare.

Wat hier heel duidelijk voelbaar is, is dat het gaat om het gunnen van een echte laatste **rustplaats** aan een mens: alles gebeurt natuurlijk en het wordt gedaan door mensen die zich goed voelen bij hun eenvoudige leven in het bos. Mooi eveneens hoe op deze manier ook voor kinderen de samenhang tussen dood en leven duidelijk kan worden. Ze lijken het zo af en toe zelfs beter te begrijpen dan sommige volwassenen...

Terug in België, blijkt er ook hier aan de ecologie gedacht te worden bij de uitvaart. We bezoeken een begrafenisondernemer die in Brussel met ecologische kisten werkt. Hij vertelt hoe groot het taboe in België is rond de uitvaart en het prijskaartje dat eraan hangt.

Symbiogenese: wie samenwerkt overleeft

Een nieuwe link leggend tussen de dood en het leven, vertelt Sacha vervolgens in haar commentaar hoe "**meer dan 99 % van alle levens-soorten die ooit bestonden op onze planeet, gedurende de evolutionaire geschiedenis zijn uitgestorven. Maar het planetaire web van bacteriën heeft het overleefd**". Bacteriën reguleren al drie miljard jaar het leven op aarde. Symbiose zorgt er vaak voor dat verschillende levensvormen met elkaar kunnen leven, zoals de bacteriën in onze ingewanden. Volgens de traditionele lezing van de evolutietheorie, bestrijden soorten elkaar continu. Maar de theorie van **de symbiogenese**, van microbiogiste Lynn Margulis, onthulde in de jaren '60 van de vorige eeuw, dat nieuwe vormen van leven heel vaak ontstaan door het samengaan van eerdere levensvormen.

Daar waar volgens de sociaaldarwinistische visie, competitie het alfa en omega van het leven op aarde is, is het eerder zo dat coöperatie en wederzijdse afhankelijkheid essentieel zijn voor de evolutie. Kort samengevat: **wie samenwerkt, overleeft**. "**Het leven is niet zozeer een strijd om te overleven, als wel de triomf van samenwerking.**"

Tijdens een gesprek na de projectie vertelde autodidacte Sacha me hoe haar film **doelbewust niet de conflictstructuur** heeft, die het uitgangspunt is voor de meeste filmscenario's. "**Ik heb niets tegenover iets anders willen stellen. We kunnen verschillende meningen ook naast elkaar plaatsen: het één hoeft het ander niet uit te sluiten. Dat was één van de redenen waarom het heel belangrijk was dat er drie landen, drie talen en drie culturen in de film aan bod kwamen. Niet twee, want dat werkt de vergelijking, tegenstrijdigheid en het conflict-denken in de hand. We denken vaak in lijnen, in opposities . . . Het getal 3 maakt dat al wat moeilijker: dan komt er een cirkelbeweging op gang.**"

Taboe op taboe

Conflict was er zeer zeker toen katholieken en vrijzinnigen in België decennialang redetwisten over de vraag of crematie - het verbranden van het dode lichaam - al dan niet zou toegestaan worden. De crematie werd door de vrijzinnigen verdedigd als een alternatief voor de begrafenis, die enkel mogelijk was op een katholiek kerkhof waar (tot recent), de niet-katholieken niet begraven mochten worden. Voor de 'kettters' was er buiten het kerkhof een ruimte waar in de grond werden gestopt. Vandaar de uitdrukking 'als een hond begraven worden'. 60 jaar lang hebben de vrijzinnigen in ons land gestreden voor **het recht op crematie**. (De strijd voor **het recht op euthanasie** zou nog langer duren en is nog niet geheel gewonnen.)

Maar ik dwaal weer af. Dat komt ervan als je eens kan schrijven over iets waarover altijd gezweven moet worden: de dood.

Wat Sacha's documentaire ook zo boeiend maakt is dat je inzage krijgt in een wereld die je anders haast nooit te zien krijgt. Omdat haast alles wat met de dood te maken heeft in onze westerse samenleving, verstopt blijft, **taboe** is. Wel nu, hoe gaat het er aan toe in een crematorium ? En bij het verstrooien ? "Een filosofie van gesloten ogen" geeft je er alvast een impressie van.

Verstandig als Sacha is, kon ze in een documentaire over hoe we omgaan met de menselijke dood, niet een andere taboe onbesproken laten, dat daar nauw in verband mee staat: de menselijke **overbevolking**. In een opvallend intermezzo horen we een radio-uitzending waarin een man op komische wijze vertelt hoe hij en zijn familie er gedurende een jaar alles aan deden om hun ecologische voetafdruk te verminderen: "**We hebben de gloeilampen vervangen, zijn een compost begonnen in de tuin, en hebben de auto weggedaan. Met goede resultaten ! Maar toch er is één klein detail, dat al onze inspanningen tenietdoet: ze heet Clara. Tot nog toe is haar baby-voetafdruk miniem (...) maar je hoeft geen genie te zijn om uit te rekenen dat we onze CO2 voetafdruk met een vijfde verminderden, maar er nu een vijfde lid is in de familie en onze CO2-uitstoot op de lange duur, dus hoogstwaarschijnlijk zal vermeerderen.**"

We krijgen dan cijfers over de stijgende overbevolking. Gedurende Clara's leven zal de bevolking stijgen en stijgen en zal de CO2

uitstoot mee toenemen ... Geleidelijk aan overstemt het geluid van het verkeer in de stad, de toekomstschets. Als om deze te bevestigen.

Cremeren, Cryomeren, Resomeren . . .

De stad... Hoe kan je daar ecologisch begraven worden ? In een parkje. In het groen zo toch nog. Maar - zoals je in de documentaire hoort - wel met continu het geraas van auto's op de achtergrond. Daar wil ik niet de grond in ! Over my dead body ! Op mijn laatste rustplaats moet het Rustig zijn ! Het Zwarte Woud met me in !

De film gaat verder: vermits er **jaarlijks wereldwijd tientallen miljoenen mensen moeten begraven** worden, is de manier waarop dat gebeurt, een **ecologische uitdaging van formaat**. Blijkt dat momenteel aan verschillende methodes gewerkt wordt om mensen zo milieuvriendelijk mogelijk 'uit de weg te ruimen'. Naast het cremeren of de wormen hun nuttig werk laten doen (maar dan zouden we minder diep moeten begraven worden, dan nu meestal gebeurt, waardoor we op een diepte steken waar geen wormen meer zijn), is er een methode waarbij het lichaam ondergedompeld wordt in vloeibaar stikstof, waardoor het uiteenvalt. (Cryomeren is de term). Het lichaam kan ook in een kuip water met natuurlijke enzymen geplaatst worden, zodat de enzymen het lichaam ontbinden. (Resomatie heet dat). Zo bespaart men op de energie die anders nodig is voor een crematie en het eindresultaat bestaat uit natuurlijke stoffen, vergelijkbaar met een soort meststof.

Eet niet te veel conserven, of we raken niet meer van u af

Bij onze noorderburen, vlak over de grens met België, ontdekte Sacha een natuurbegraver die toevallig de branche "in rolde", maar er vervolgens heel bewust en met enthousiasme in verder ging: "[We begonnen in mei en voor het eind van het jaar waren er al meer dan 100 aanvragen. Toen begreep ik hoe groot de behoefte was om begraven te worden in de natuur.](#)"

Maar dan stelt zich toch weer een ecologisch probleempje: blijkt dat onze lichamen niet zo snel meer ontbinden als vroeger, door al de **conserveringsmiddelen** die we tijdens ons leven opgegeten hebben.

Denken we daar even over door. Te veel conserven eten, zal moeder aarde extra energie kosten om u weggewerkt te krijgen. Dat kan je haar niet aandoen. Snel terugdragen dus naar Delhaize of Aldi, al die conservenbucht. Nog iets dat me nu te binnen schiet: met het ouder worden en de "vooruitgang" van de medische wetenschap, krijgen we ook almaar meer hardware in onze lijven: ijzers in de benen, heupprothesen enzoverder. De archeologen, landbouwers of wegenwerkers die later op onze graven zullen stoten, zullen heuse vuilnishoopjes aantreffen.

Samenkomen in het licht van de oneindigheid

In de documentaire pleit een Engelse uitvaartondernemer voor meer **betrokkenheid** bij het afscheid van familie, vrienden en kennissen. Ze vertelt ook dat het helemaal niet nodig is (of verplicht) om al de concrete handelingen uit te besteden aan uitvaartondernemers, zoals dat vandaag meestal gebeurt. Heel veel (eigenlijk alles) kan door familie en vrienden zelf en/of thuis gedaan worden. Vroeger lagen overledenen overigens dagenlang thuis opgebaard, iets wat ik nog geweten heb bij één van mijn grootvaders.

De afscheidsceremonie kan natuurlijk gebeuren in een kerk, maar het mag ook elders. **Samenkomen** na het overlijden van een dierbare, is iets essentieels: getuigen over de overledene, gedichten voorlezen, herinneringen uitwisselen. Het samenzijn helpt het verdriet verwerken.

Frans Buyens, de cineast aan wie u deze recensie dankt, want via hem leerden Sacha en ik elkaar kennen. Of hoe een mens ook na zijn dood verder actief blijft door de activiteiten van anderen.

Toen de cineast-schrijver Frans Buyens in 2004 overleed en er geen officiële begrafenis was, omdat hij ervoor gekozen had zijn

lichaam aan de wetenschap te schenken, hebben Sacha en ik in de Brusselse Nova een bijeenkomst georganiseerd. Daar is toen veel volk naar toe gekomen. Allemaal mensen die het belangrijk vonden om samen te komen rond de gedachtenis aan Frans.

Eindigheid & oneindigheid

Het laatste wat me van Sacha's film is bijgebleven is de geruststelling dat je jezelf **niet persé** moet laten **cremeren** omdat er nog maar zo weinig plaats is voor de levenden. Als we lichamen begraven in een natuurlijke omgeving en de tijd geven, hoeven we ons niet meteen schuldig te voelen omdat we de grond in plaats van de lucht in willen. Op die grond kan dan natuurlijk eventjes niet meer intensief ge(land)bouwd worden, maar is dat wel zo'n groot drama ? Je kunt het ook zien als een manier om nieuwe bossen aan te planten... En als mens terug deel te worden van de natuur.

Aan het eind van de documentaire, had ik bij de eerste visie het gevoel: hé, waarom stopt het nu ? We hadden wel al 68 minuten gekeken. Nooit gedacht dat ik aan het eind van een documentaire over de dood en de omgang met het dode menselijke lichaam, liefst zou willen dat de film nog even door zou gaan. Vanwaar dat goede gevoel ? Of is het eerder een gevoel van rust ? **Een gevoel van vrede met de eindigheid** van ons bestaan en dat van onze dierbaren ? Een eindigheid **die overgaat in een oneindigheid** want "we blijven hier".

Met de woorden van Sacha uit ons gesprek: "In het Westen zijn we in de redenering verstrikt dat als we dood zijn, het gedaan is. Dan is er geen **ronddgang** meer. We moeten dat opentrekken. Na ons overlijden dienen we zelf weer als bouwstoffen. Daarmee kunnen we anders over de dood én het leven gaan denken. Het leven krijgt dan een ander perspectief. Dan worden dingen mogelijk die nu onmogelijk lijken."

Welke dingen ? Sacha: "Ik denk aan hoe we nu leven met het gevoel dat we **alles nu** moeten beleven. *Après nous le déluge*. Na ons de zondvloed, die we door de klimaatopwarming nog letterlijk dreigen te veroorzaken ook. Het wordt anders als je dat perspectief verlaat, als je denkt: **ik blijf**. Mijn bouwstenen zullen er altijd zijn. Ik ben voor altijd een deel van een groter geheel. In die zin is dit een diep ecologische film, een materialistische film ook. Ik ben niet bepaald het spirituele type."

Wat is spiritueel ? Sacha: "Dat er een moraal moet in steken. Dat wordt vaak misbruikt. Maar dat ligt buiten het terrein van deze film."

Bon, we leven dus voort. In al wie na ons komt. Via ons vlees en onze botten die weer tot voedsel dienen voor nieuw leven. Via onze gedachten en al de - hopelijk positieve - dingen die we hebben voortgebracht.

"**Een filosofie van gesloten ogen**": een film die zich heel goed leent om in groep te bekijken en te bespreken. Een aanrader voor al wie beroepshalve met het heengaan van mensen te maken heeft. Zou er een mecenas te vinden zijn die zoals vroeger voor een film van Frans Buyens eens gebeurde, genoeg copies van de DVD-documentaire wil laten persen om die breed te verdelen in het onderwijs, de volwassenenvorming en bijvoorbeeld ook onder medische en andere hulpverleners in België ?

Jan-Pieter Everaerts

"**Une philosophie des yeux fermés/Een filosofie van gesloten ogen**", Realisatie: Sacha Kullberg, beeld: Frédéric Noirhomme, klank: Laszlo Umbreit, montage: Fairuz, 'creation sonore': Christian Coppin

68 minuten, België, 2012. Een productie van het Atelier Graphoui (www.graphoui.org). In coproductie met de productie-ateliers CBA en CPC. Met de steun van het 'Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel de la Fédération Wallonie-Bruxelles' en van VOO. Met Frans- Nederlandstalige en Engelse ondertitels.

www.unephilosophiedesyeuxfermes.blogspot.com

De film werd in 2012 geselecteerd en vertoond op volgende **festivals**:

- Londen/ Raindance Film Festival
- Brussel/Film Festival Dames Draaien / Elles Tournent

- Oxford/ Kicking the Bucket Festival

Voor een **interview** met Sacha Kullberg over haar film - interview opgenomen op het Raindance Film Festival - zie <http://www.youtube.com/watch?v=WZwjvG0zsLY>

DE GROENE BELG - Abonnement

Gewoon abonnement: 50 Euro / jaar

Steunabonnement: 75 of 100 of ... Euro / jaar

Abonnement te betalen op BE13-4253-1567-1139 - BIC: KREDBEBB

van vzw Mediadoc, Broux 73, 4830 Limbourg

*De Groene Belg is een onafhankelijke uitgave van vzw Mediadoc. Voor alle correspondentie:
mediadoc.diva@skynet.be*